

Jost, Henryk

Tablice pamiątkowe hutnictwa tatrzańskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/3, 746-747

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W 1948 r. ukazała się w językach: polskim i francuskim praca *Triangulacja nowego typu*, która do dziś jest uważana za fundamentalną rozprawę w zakresie triangulacji liniowej (trilateracji).

Przed 20 laty pomiary długości z wysoką dokładnością (przy użyciu przymiarów drutowych z inwaru) były bardzo pracochłonne i kosztowne, a geodezyjne dalmierze elektroniczne znajdowały się dopiero w stadium projektów. Wprawdzie były już w użyciu urządzenia radiolokacyjne, a ulepszone po drugiej wojnie instrumenty tego typu znalazły już zastosowanie w Kanadzie przy pomiarze podstawowych osnów geodezyjnych, ale dokładność tych sieci nie była zadowalająca. Dopiero w 1948 r. szwedzki fizyk Bregstrand ukończył budowę prototypu geodezyjnego dalmierza świetlnego, tzw. geodimetru, który, ulepszony z początkiem lat pięćdziesiątych, pozwalał osiągnąć dostatecznie wysoką dokładność pomiarów długości. Wysubtelniona jednak intuicja naukowa prof. Warchałowskiego wybiegła przed 20 laty naprzód, przewidując więc tego rodzaju rewolucję w technice geodezyjnej, stał się on prekursorem trilateracji, która niewątpliwie wywarła pewien wpływ na wykształcenie się nowszego, liniowo-kątowego typu sieci triangulacyjnych.

Prócz tego był prof. Warchałowski autorem kilku podręczników akademickich, z których dwa ukazały się także w przekładzie angielskim.

Eugeniusz Berezowski

TABLICE PAMIĄTKOWE HUTNICTWA TATRZAŃSKIEGO

Na zebraniu Komisji Historii i Ochrony Zabytków Techniki Hutniczej Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego jesienią 1966 r. w Zakopanem¹ uchwalono m.in. gwoli upamiętnienia działających na terenie Tatr ośrodków hutniczych, umieszczenie dwóch tablic pamiątkowych informujących o hutnictwie tatrzańskim: na murze przy dolnej stacji kolejki linowej w Kuźnicach, tj. w miejscu, gdzie istniał ongiś wielki piec ośrodka hutniczego żelaza, oraz na polanie Stare Kościeliska, na szczątkach zakładu fryzerskiego, zbudowanego ongiś na miejscu dawniejszego pieca hutniczego².

Pięknie odlane z brązu tablice zostały uroczystie odsłonięte w dniach 25 i 26 kwietnia 1968 r., w czasie gdy w Zakopanem odbywało się sympozjum Komitetu Hutnictwa PAN.

Tablica w Kuźnicach nosi napis: „Tu stał wielki piec ośrodka hutniczego, po którym pozostała nazwa Kuźnice, czynny w XVIII i XIX w.”. Przy odsłonięciu tej tablicy krótki rys historyczny Kuźnic nakreślił prof. Różański, kierownik Sekcji Historii Górnictwa i Hutnictwa Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN oraz przewodniczący Komisji Historii i Ochrony Zabytków Techniki Hutniczej SITPH. W uroczystości wzięło udział przeszło 200 osób: hutników, przedstawicieli świata nauki, dziennikarzy, mieszkańców Zakopanego.

Następnego dnia odbyło się odsłonięcie tablicy w Starych Kościeliskach. Nosi ona napis: „W tym miejscu istniał ongiś ośrodek hutniczy metali kolorowych, później żelaza, czynny w XVIII i XIX w.”.

Obie tablice będą miały wielkie znaczenie popularyzacyjne i dydaktyczne wobec dużej frekwencji turystów, przewijających się tak przez Kuźnice, jak i przez Dolinę Kościeliską. Są też te tablice piękną formą upamiętnienia pracy tatrzańskich hawia-

¹ Por. informacje o tym zebraniu w nrze 1/1967 „Kwartalnika” s. 226.

² Por. artykuł H. Josta *Górnictwo i hutnictwo w Tatrach Polskich* w t. 4 (1956 r.) „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej” (ss. 51—56 i plan Kuźnic) oraz doniesienie S. Zwolińskiego *Badania dawnych zabudowań hutniczych w Dolinie Kościeliskiej w Tatrach* w nrze 3/1959 „Kwartalnika” (ss. 504—509).

rzy i hamerników, postulowanego m.in. już na posiedzeniu naukowym poświęconym górnictwu i hutnictwu tatrzańskiemu, zorganizowanym w Zakopanem w lutym 1955 r. przez Sekcję Historii Techniki i Nauk Technicznych Komitetu Historii Nauki PAN³.

Henryk Jost

KRONIKA ZAGRANICZNA

Szwecja

KWERENDA W KOPERNIKANACH SZWEDZKICH

W związku z projektowanymi na 1973 r. obchodami 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika podjęte zostały z inicjatywy Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN prace nad zebraniem w postaci mikrofilmów i fotokopii całości materiałów źródłowych, związanych z życiem i działalnością wielkiego astronoma. Kwerenda objąć musiała przede wszystkim materiały szwedzkie, i to zarówno przekazy rękopiśmienne, jak zbiory biblioteczne, zawierające także tzw. bibliotekę kopernikowską.

Przy pośrednictwie Wydziału Nauk Społecznych PAN uzyskano stypendium naukowe Szwedzkiego Instytutu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą (Svenska Institutet för kulturellt Utbyte med Utlandet) w Sztokholmie, które umożliwiło niżej podpisanemu 3-miesięczny pobyt w archiwach i bibliotekach szwedzkich w I kwartale 1968 r., przeprowadzenie kwerendy w kopernikanach szwedzkich oraz ich pełne zmikrofilmowanie do użytku Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN oraz innych placówek naukowych.

Przeprowadzenie kwerendy było ułatwione uprzednimi badaniami L. Prowego i M. Curtzego, w szczególności zaś L. A. Birkenmajera, częściowo R. Ramsauera i J. Wasiutyńskiego. Prace ich, zwłaszcza obu polskich badaczy, pozwoliły na szybkie dotarcie do całości materiałów znajdujących się głównie w Archiwum Państwowym (Riksarkivet) w Sztokholmie i Bibliotece Uniwersyteckiej (Universitetsbiblioteket) w Uppsali, częściowo w tamtejszym Obserwatorium Astronomicznym, dalej w Królewskiej Bibliotece (Kungliga Biblioteket) w Sztokholmie oraz dawnej Bibliotece Kapitulnej (Domkyrkasbiblioteket), obecnie części biblioteki w tzw. Paulinska Skolan w Strängnäs, i Bibliotece Katedralnej i Krajowej (Stifts- och Landsbiblioteket) w Linköping; pozycje znajdujące się w tych obu ostatnich bibliotekach zostały zresztą przez nie wypożyczone do Archiwum Państwowego w Sztokholmie, gdzie mogły zostać wykorzystane do zmikrofilmowania. Znaczne ułatwienie stwarzało nowoczesne uporządkowanie zbiorów sztokholmskiego Archiwum Państwowego i uppsalskiej Biblioteki Uniwersyteckiej, dysponującej także dobrym katalogiem inkunabułów I. Collijna, uzupełnionym w ostatnich latach przez H. Salandera (dla nabytków z lat 1907—1964), z wykazaniem proveniencji poszczególnych pozycji.

Przy kwerendzie źródeł rękopiśmiennych zmierzano do objęcia nie tylko materiałów dotyczących bezpośrednio postaci Kopernika, ale także związanych z kręgiem jego zainteresowań, np. monetarnych. Stosowano też zasadę szerokiego typowania przekazów, nie wyłączając tych, których autorstwo (ręka) budzi wątpliwości czy zastrzeżenia niektórych badaczy. Naczelnym bowiem celem kwerendy miało być zebranie wreszcie całości materiałów przypisywanych dotąd — słusznie czy niesłusznie —

³ Por. sprawozdanie z tego posiedzenia w nrze 1/1956 „Kwartalnika”, ss. 214—216.